

ภูมิปัญญาตลาดชาติพันธุ์ ในจังหวัดสุรินทร์

อัครชัย มาลีหาล*

การเรียนรู้หรือการลำเลียงความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยที่แฝงฝังอยู่ทั่วไปในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ของผู้คน และในวัฒนธรรม ทั้งรูปธรรมทั้งนามธรรมนั้น ได้ถูกค้นพบและได้รับการยกระดับศักดิ์ศรี และให้พื้นที่พูนหนาที่ขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาที่ยั่งยืนมาแล้วนับมากกว่าทศวรรษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาการจัดการทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และนิเวศวิทยาที่มีอยู่ตามธรรมชาติ (ยศ สันต๊ะสมบัติ : 2542 :59) ซึ่งผู้คนทั้งหลาย ต่างยอมรับว่าเป็นสิ่งมีคุณค่าที่จำเป็นต้องเร่งศึกษาฟื้นฟูเพื่อนำกลับมาคัดกรองใช้ใหม่ ด้วยเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีคุณลักษณะที่ “สามารถทำหน้าที่ยืนยันว่าการจะใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนกับป่ากับเขา กับน้ำ กับปลา กับฟ้า กับนก กับดิน กับหญ้า สัตว์ป่า พืช แมลงหรือธรรมชาติรอบตัวนั้นทำอย่างไร” และยังเห็นว่าคุณลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ทางคุณธรรมและการมีสติ ยังคิดในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม และเป็นเรื่องของปัญญาที่จะเปลี่ยนแปลงแบบแผนหรือวิธีการใช้ทรัพยากรหรือธรรมชาติอย่างรอบคอบ เหมาะสมกับเงื่อนไขทางธรรมชาติและสังคมเพื่อความมั่นคงและยั่งยืนยาวนานในอนาคต รวมทั้งยังยกระดับให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของอุดมการณ์ของการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงทั้งที่ชีวิต สัตว์ พืช และมนุษย์ด้วยกันเอง ตลอดจนสิ่งไม่มีชีวิตรอบข้าง (ฉลาดชาย รมิตานนท์:2536 : 385-386) ซึ่งมีงานวิจัยและงานพัฒนานับจำนวนไม่ถ้วนที่ได้พิสูจน์แนวคิดและแนวทางดังกล่าว

นอกจากนี้ยังมีการค้นพบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยนั้นมีความสำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นกระบวนการทำให้เกิดความเข้มแข็งอันจะนำไปสู่ความอยู่รอดเพื่อหน้าที่พิทักษ์รักษาทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมให้สามารถดำรงอยู่ได้ นั่นคือคุณสมบัติด้านการปรับตัวผ่านกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดด้วยวิธีการต่าง ๆ นับตั้งแต่การเรียนรู้และการถ่ายทอดโดยตรงภายในชุมชน การเรียนรู้และการถ่ายทอดระหว่างชุมชนไปจนถึงการปรับประสานความรู้ใหม่เข้ากับความรู้ดั้งเดิมโดยไม่ยอมปล่อยมีการไหลเข้าไปแทนที่เพียงด้านเดียว (เอกวิทย์ ณ ถลาง.2540 :241)

ในสมัยพอขุนรามคำแหงให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาในตลาดที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 ไว้

* นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เมื่อปี พ.ศ.1826 โดยกล่าวถึงคำว่า *ปสา* ที่หมายถึงตลาดคำว่า “ปะสา หรือ ผสา” (Phsa) ในภาษาเขมรก็หมายถึง ตลาด เช่นเดียวกัน (จักรพงษ์ เจือจันทร์, 2554 : 3) จากเรื่องราวที่ถูกบันทึกไว้เพื่อที่สื่อให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของคนในสมัยนั้นแล้ว ความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องของการค้าขายดังคำพูดที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจังกอบใน ไพร่ลู่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้าทองคำ ไพร่ฟ้าหน้าใส”

ในตลาดนั้นมีกิจกรรมซื้อ-ขายการแลกเปลี่ยน ที่ดำรงควบคู่กับสังคมมนุษย์มาช้านาน ตลาดจึงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คน ทั้งนี้เพราะว่ามนุษย์ไม่สามารถผลิตทุกอย่างได้ด้วยตนเอง และบนพื้นฐานที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ทำให้การซื้อขายแลกเปลี่ยนมีวิวัฒนาการไปเรื่อยๆ จากเดิมที่เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนในชุมชน ไปสู่การแลกเปลี่ยนในระดับที่สูงขึ้น สิ่งที่น่ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนนั้นผูกพันกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และเป็นพื้นฐานของการดำรงสังคม ตลาดมีการพัฒนาไปตามการขยายตัวของสังคมเมืองในยุคสมัยต่างๆ นอกจากนั้นยังค้นพบหลักฐานจากบันทึกของ มาร์โคโปโล (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์. 2549 : 2) เมื่อครั้งเยือนจีนได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างตลาดกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนว่ามีความถี่ครั้งมาก และที่สำคัญ การตลาดและการค้านี้เองเป็นปัจจัยให้เกิดภูมิปัญญาพื้นถิ่นของชาวจีนมากมาย ไม่ว่าจะเป็นระบบเงินตรา ระบบการชั่ง ตวง วัด และระบบการผ่อนแรง โดยอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการขนถ่ายสินค้า ยิ่งไปกว่านั้นตลาดชาติพันธุ์ (Ethnic Groups Market) ยังหมายถึงการใช้กลไกตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีหลายๆ เผ่าที่กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้มักตั้งอยู่รอบนอกของตลาดสดทั่วไป ทั้งในเมืองใหญ่และชนเมืองส่วนมากมักจะอยู่บริเวณรอบนอกของตลาด วิธีการวางสินค้าเป็นแบบง่ายๆ เช่น บนเสื่อ ผ้ายางพาสติก ใบตอง กระสอบปุย กระดาษหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ภาพที่ 1 ภาพจำหลัก “เป็นภาพของความอุดมสมบูรณ์ของกษัตริย์ในสมัยนั้น มีการค้าขาย ความเจริญรุ่งเรือง ความสงบร่มเย็นของมวลประชาในอดีต” ภาพจากฝาผนังเมืองนครวัด, ปราสาทบายน ประเทศกัมพูชา
ที่มา : (อัคริย์ มาลีหวล 2555 : มกราคม 12)

ภาพที่ 1 ภาพจำหลักเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของภาพเก็บบรรยากาศ ที่กษัตริย์ต้องการสื่อสารกับประชาชน มีความเจริญรุ่งเรือง เมื่อพันปีปัจจุบันก็ปรากฏตามพิพิธภัณฑ์ ภาพวาด ที่ปรากฏในศิลปะจารึกก็ดีเป็นการบอกกล่าวเรื่องราวให้ชนรุ่นหลัง ได้ศึกษาเป็นการบันทึกเรื่องราวในอดีตอย่างชัดเจนเป็นตัวชี้วัดอย่างดีในการสะท้อนภาพเรื่องราวเมื่อครั้งในอดีตว่าเกิดเหตุการณ์อะไรในยุคสมัยนั้น

ภาพในยุคโบราณนั้นมนุษย์มีการใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารกันอย่างจำกัด แต่ได้ผลดีเพราะมีผู้คนจำนวนน้อย ส่วนใหญ่จะใช้การสื่อสารกันด้วยการใช้ลีลา ท่าทาง หรือแม้กระทั่งการวาดภาพตามผนัง ถ้ามักกว่าการใช้ภาษาในการสื่อสารจากภาพที่ปรากฏเป็นความอุดมสมบูรณ์ของความเป็นอยู่ในสมัยนั้น ความเจริญรุ่งเรืองในอดีต มีทรัพยากรทางธรรมชาติมากมายผู้คนที่ย้ายอยู่มีกิน มีใช้อย่างพอเพียง หลังจากนั้นจึงได้นำมาแลกเปลี่ยนกัน ตลาดจึงเป็นจุดศูนย์กลางมากระทั่งถึงปัจจุบัน

ตลาดชาติพันธุ์นั้นมักมีกลุ่มคนที่มีความหลากหลายมาอยู่รวมกัน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่แห่งชีวิตที่มีการพบปะสังสรรค์ของผู้คนในรูปแบบต่างๆ ที่น่าสนใจ หากปราศจากผู้คนที่เข้ามาทำกิจกรรมต่างๆ แล้วพื้นที่ตลาดก็เป็นเพียงสถานที่ว่างเปล่าเงียบเท่านั้น ประเด็นที่น่าสนใจก็คือมีปัจจัยอะไรหรือกระบวนการอย่างไรในการทำให้พื้นที่แห่งหนึ่งกลายเป็นพื้นที่ยอมรับของผู้คน จึงขอหยิบคำพูดของ (สมพงษ์ ธงไชย. 2554) กล่าวว่า “ตลาดเป็นประตูเปิดแห่งจิตวิญญาณของมนุษย์ให้คนมีการเคลื่อนไหว มีการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กัน เปิดวิญญาณโลกให้เป็นหนึ่งเดียว ” ตลาดชาติพันธุ์จึงมีความหลากหลายซ่อนเร้นแอบแฝงอยู่ มีมนต์เสน่ห์บนความเรียบง่ายชวนให้หลงใหล จากหลายๆ เชื้อชาติ มีทั้ง ลาว เขมร ไทย จีน แขก กะเหรี่ยง พม่า และเวียดนาม อีกทั้งยังมีการนับถือศาสนาที่ต่างกัน มีความเชื่อวัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างกันแต่ยังสามารถอยู่รวมกันได้อย่างผสมกลมกลืน

อัลเฟรด(สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์.2549 : 3)ได้ศึกษาตลาดชาติพันธุ์ใน Dhorai ซึ่งอยู่เขต Bastar รัฐมัตถยาประเทศ (ตอนกลางของอินเดีย) กล่าวถึงความมีชีวิตชีวาในตลาด เขาพบว่าวันไหนที่ไม่มีตลาด พื้นที่นั้นแทบไม่มีอะไรเลย แต่ในวันศุกร์ที่มีตลาดจะต่างอย่างสิ้นเชิง ชาวสิกข์มาจากทางเหนือ ชนเผ่าต่างๆ เดินทางมาจากทุกทิศทาง นำเอาของป่า ของที่ปลูกได้จากไร่ นา และของที่ผลิตเองมาขาย มีคนขายผักชาวฮินดู ช่างฝีมือ ช่างทอผ้า ช่างตีเหล็ก มีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โลกทั้งโลกและเทพเจ้ามารวมกันอยู่ในตลาด ผู้คนที่มาตลาดแต่งตัวมาอย่างสวยงาม ผมใส่น้ำมัน ใส่เครื่องประดับ นุ่ง紗หริสวयी เสื้อใหม่ ผ้าโพกหัวใหม่ เหมือนกับว่าตลาดมีงานพิธีอย่างหนึ่งไม่ใช่แค่ที่มีการค้าขาย ตลาดแห่งนี้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ในแบบที่ไม่ได้เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของหมู่บ้าน ตลาดแบ่งคนเป็นกลุ่มและใช้ความสัมพันธ์ทางการตลาดผูกมัดคนเหล่านี้เข้าด้วยกัน และการเป็นสังคมกันจริงๆ ตลาดเป็นที่จัดงานแต่งงาน การประชุมเรื่องระหว่างหมู่บ้าน งานพิธี งานแสดง ต่อดรอก่าสินสอด คืนของเมื่อหย่า ทุกอย่างเกิดขึ้นที่ตลาดชนเผ่า (Tribals) มากมาย สำหรับผู้หญิงของชนเผ่าต่างๆ แล้วนี่คือตลาดเทียม (Pseudo) เพราะมันเป็นเหตุให้พวกเธอได้หาเรื่องออกจากบ้าน เนื่องด้วยธรรมเนียมของกลุ่มที่ห้ามไม่ให้ผู้หญิงออกจากบ้าน ผู้หญิงกลุ่มนี้จะหาอะไรที่มีอยู่ในบ้านของบางอย่างแทบเอาไปขาย เพื่อที่ให้ได้เจอเพื่อน ญาติๆ เพื่อนบ้าน และหนุ่ม นับเป็นโอกาสที่จะให้พบปะทางสังคมและไม่ต้องอยู่บ้านวิถีชีวิตของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับตลาดชาติพันธุ์ ในมุมมองความสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ ระบบความสัมพันธ์รูปแบบระหว่างคน เวลา สถานที่ และกิจกรรมที่มีในตลาดว่าสภาพการสื่อสารในตลาดชาติพันธุ์ระหว่างสินค้า ผู้ซื้อ ผู้ขาย ผู้ประกอบการและกลุ่มชาติพันธุ์

แต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกัน ออกไป รวมไปถึงเส้นทางสินค้าที่นำมาจำหน่ายจากแหล่งผลิต จนกระทั่งมาถึงมือผู้บริโภค และมีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่ม ในตลาด มีการแลกเปลี่ยนสินค้า การได้มาพบปะ มีปฏิสัมพันธ์กันนั้นดำรงอยู่ควบคู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานแล้ว ในสมัยก่อน นอกจากตลาดผักแล้วตลาดที่พบจากหลักฐานโบราณคดีมักเป็นตลาดเฉพาะทาง อาทิ ตลาดเสียบึงตามหัวเมือง เพื่อใช้ในการรอนแรมเดินทาง ไปทำสงครามระหว่างรัฐ ตลาดฝ้ายเพื่อเอาไปใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกายให้ความอบอุ่นในฤดูหนาว ตลาดเหล็กกล้า แหล่งค้าสรรพาวุธ จำพวกมีด หอก ดาบ เพื่อใช้ในสงครามและตลาดเกลือ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการถนอมอาหาร ตลาดเครื่องเคลือบที่ใช้บรรจุอาหาร เป็นต้น

ภาพที่ 2 ตลาดชาติพันธุ์ในประเทศไทย, ประเทศจีน, และสปป.ลาว
ที่มา : (อัครวิทย์ มาลีหวล, 2554 : มีนาคม 11)

จากภาพที่ 2 ตลาดชาติพันธุ์ เกือบทุกที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ มีลักษณะการวางจำหน่ายสินค้าคล้ายคลึงกัน เป็นแหล่งรวมของผู้คนเป็นจำนวนมาก รู้จักกันบ้าง ไม่รู้จักกันบ้าง ต่างหลังไหล เข้ามาจับจ่ายซื้อของกิน ของใช้ การได้มาเห็นผู้คนทีพลุกพล่านทำให้เพลิดเพลิน เป็นภาพชีวิตที่แปลกตา ความสุขแต่ละที่จะมีความแตกต่างกันไป ในแต่ละท้องถิ่น แต่ละประเทศ ตลาดซึ่งขายสินค้าโดยกลุ่มชาติพันธุ์นั้นมีการค้าขายเป็นแบบลักษณะง่าย ๆ ซึ่งจะมีแม่ค้าจะอยู่บริเวณด้านนอกตัวอาคารของตลาด มีความเรียบง่ายในการวางสินค้า ไม่พิถีพิถันกับสินค้าที่นำมาวางจำหน่าย ส่วนมากเป็นสินค้าที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ต้องลงทุนอะไรจ่ายค่ารถโดยสารเพียงไม่กี่บาท บางคนก็มีรถส่วนตัว นำสินค้าที่มีอยู่ ซึ่งหาได้

จากธรรมชาติ จากน้ำ ป่า เขา และดิน เป็นทรัพยากรธรรมชาติ สามารถนำมาขายในตลาดได้ผักที่ทำการเพาะปลูกเอง เป็นที่นิยมของตลาด บางอย่างเก็บตามทุ่งนา เช่นผักปอด ผักช่ออม (เขยง) ผักแว่น ผักบุ้ง ใบบัวบก เป็นต้น ผักบางชนิดจะมีเฉพาะหลังฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว เช่น ผักลีมผัว รสชาติออกมันๆ ไม่มีกลิ่น นำมาจิ้มกับน้ำพริกซึ่งเป็นผักพื้นบ้านที่ขึ้นเองตามธรรมชาติที่ไม่ต้องปลูกแต่หาเก็บได้ง่าย สำหรับสินค้าที่นำมาจำหน่ายนั้น ไม่ได้ระบุว่าจะขายอะไร แล้วแต่จะหามาได้

ในตลาดชาติพันธุ์นั้นมีความหลากหลาย โดยเฉพาะประเภทของสินค้าที่ชาวบ้านนำมาเอง ยกตัวอย่าง เช่น แม่ค้าบอกว่าการหาสินค้ามาจำหน่ายแต่ละอย่างได้มาง่าย แต่บางอย่างต้องออกจากบ้านไปไกล ถ้าหากแต่มีความสุข บางคนขายลูกมะกอกต้องรอเก็บได้ต้นมะกอกเพื่อรอให้ลูกหล่นมาเอง การจำหน่ายลูกมะกอกนั้น โดยมากแม่ค้าจะขายคู่กับมะละกอเป็นส่วนใหญ่ นำมากองขายประมาณ 10-20 ลูก กองละ 10 บาท ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์เขมรยังใช้ภาษาเขมรสื่อสารกันในตลาดรองลงมา ได้แก่ กูย และลาว แม่ค้าบางคนสื่อสารได้ทั้ง 3 ภาษา ยกตัวอย่าง เช่น กลางดึกเวลา 6 ทุ่ม คุณยายก็มานั่งขาย พุดภาษาเขมร พอประมาณสัก 1-2 ทุ่ม จะกลับ และจะมีเจ้าอื่นมานั่งขายแทนที่ เพราะฉะนั้นในที่แบกกับดินแค่ 1-2 ทุ่ม. จะมีคุณค่าเวียนกันมาขายของตามฤดูกาล(อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2556 : 13 มกราคม)

แม่ค้าบางคนนำข้าวสารในชุมชนมาขาย อาทิ ข้าวหอมมะลิ ข้าวกล้อง ข้าวแดง ข้าวหอมนิล ข้าวปะกาอำปี้ล ซึ่งเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ และข้าวเหนียว ข้าวเหล่านี้นำมาปลูกในจังหวัดสุรินทร์ แม่ค้าจะสีข้าวแล้วนำมาจำหน่ายด้วยตัวเอง ไม่ได้ผ่านพ่อค้าคนกลางสื่อความหมายให้เห็นถึงคนในจังหวัดสุรินทร์นิยมบริโภค ข้าวแบบนี้ ลักษณะของข้าวในจังหวัดสุรินทร์นั้นเวลาหุงข้าวขึ้น ข้าวจะมีกลิ่นหอมมารับประทานมาก โดยเฉพาะข้าวใหม่ ที่ได้จากหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ข้าวจะหอมอร่อย และนุ่ม เกล็ดสีของข้าวหอมมะลิสุรินทร์นั้นเม็ดข้าวจะยาว ข้าว หอม และนุ่ม ไม่นิยมทานข้าวจากที่อื่นเพราะความเคยชิน บ่งบอกถึงวัฒนธรรมการบริโภคข้าวโดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์ การปลูกข้าวไว้รับประทานเอง สินค้าบางชนิดนั้นแม่ค้าบางคน ไม่ได้นำสินค้ามาขายมากมาย มีแค่ไม่กี่อย่าง ก็สามารถนำสินค้าจำหน่ายได้แล้ว แม่ค้าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มสตรี มากกว่าผู้ชาย เกล็ดสีของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในจังหวัดสุรินทร์ สังเกตได้จากการแต่งกาย และการสื่อสาร ฟังจากสำเนียงการพูด และการแต่งกาย กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์นั้น ผู้หญิงที่สูงอายุหน่อย มักจะสวมใส่ผ้าไหมที่เป็นลวดลายเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ เช่น ผ้าไหมลายอันปรม ลายโฮล(ลายน้ำไหล) ลายสาคร ลายอันลุยซิม เป็นต้น แม่ค้าที่หุงผ้าไหมจะใส่ผ้าถุงสองผืนใส่ซ้อนกัน ได้สัมผัสกับแม่ค้าชาวไทยเขมรบอกว่าผ้าไหม เวลายืนอยู่กลางแดดผ้าจะโปร่งบาง ทำให้มองเห็นข้างในจึงใส่ผ้าถุงอีกหนึ่งผืนเพื่อเป็นซับใน และคนโบราณจะไม่สวมใส่กางเกงชั้นใน จึงนิยมใส่แบบนี้ จึงเป็นการสื่อความหมายว่าส่วนใหญ่ชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์เขมรสามารถสังเกตได้ง่ายจากการนุ่งผ้าไหมแบบสองผืน

กลุ่มชาติพันธุ์ในตลาดสุรินทร์ บางคนขายสินค้าอย่างเดียวกันก็ได้ เพราะไม่ได้ลงทุน ผักที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ ผักชีเหล็ก ผักเสม็ด ผักชะมวง ผักอ้ออม หรือภาคอีสานเรียกผัก(เขียง)ผักอ้ออมนั้นสามารถนำมาใส่ ต้มปลา ต้มเผือก น้ำพริก เป็นต้น ตั้งข้อสงสัยเกิดจากผักอ้ออมนั้น เวลาฤดูคั่วนา ผักจะเริ่มขึ้นในช่วงนี้ผักอ้ออมจะมีสีเขียวเข้ม ลำต้นอวบ เป็นเพราะน้ำ และชาวนาบำรุงใส่ปุ๋ยบำรุงต้นข้าวในทุ่งนา พอถึงช่วงฤดูเก็บเกี่ยวน้ำในนาข้าวลดน้อยลง ผักอ้ออม จะเริ่มออกดอกเป็นสีม่วงเต็มท้องนา ใบจะมีน้อยลงลำต้นก็จะเล็ก กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์นิยมนำมาปรุงใส่กับอาหารรับประทาน

จากการเดินศึกษาตลาด ทำให้ได้รับความรู้เพิ่มเติมโดยการสังเกต และสัมภาษณ์ เช่นผักหวานที่มีอยู่ตามธรรมชาติ นั้น ถ้ามีฝนตก ผักหวานยอดจะอวบ และรสชาติจะหวานอร่อย แต่ถ้าไม่พอผักจะมีลักษณะเล็กและแข็ง ผักหวานป่าจะมีในฤดูแล้ง ซึ่งประจวบเหมาะกับหน้านี้จะมีมดแดง จะขายคู่กันสื่อให้เห็นว่าถ้าจะทำกับข้าวสามารถใส่ไข่มดแดง กับแกงผักหวานรับประทานได้ เฉพาะหน้าแล้งเท่านั้นหนึ่งปีจะได้รับประทานอาหารผักหวานใส่ไข่มดแดงปีละครั้ง เป็นอาหารตามฤดูกาลเช่นเดียวกันกับผักปรัง ถ้าเก็บบ่อย ๆ ผักจะมีลักษณะอวบอิม ปล่อยให้ไว้นานผักจะยัดและเลื้อยยาว และนำมารับประทานจะไม่อร่อยเท่ากับผักที่เก็บประจำ ผักชีเหล็ก ขายคู่กับใบชะนาง หอยขม ซึ่งสื่อความหมายให้เห็นว่าของเหล่านี้เป็นเครื่องปรุงสามารถใส่รวมกันได้

ในตลาด นั้นมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายกลุ่ม มีความผูกพันกันมาช้านานบางคนอายุมากแล้วขายของมาตั้งแต่อายุน้อยอยู่ก็ยังยึดอาชีพนี้มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ในตลาดแบกกับดินซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายมีอะไรอีกมากที่ยังต้องศึกษา เพื่อการค้นพบต่อไป แม้คำที่มาขายของในตลาดนั้นมีความสัมพันธ์ ผูกพันกันมีการแบ่งปัน

ตลาดจึงเป็นที่ ๆ ใครก็อยากไป โดยเฉพาะตลาดที่มีชาวบ้านจากชนบทนำสินค้ามาวางจำหน่ายแบบเรียบง่าย ซึ่งเป็นมนต์เสน่ห์ และความมหัศจรรย์ บนพื้นที่ไม่กี่ตารางเมตรบริเวณ ส่วนมากมักอยู่รอบนอกของตลาดใหญ่สินค้าที่นำมาจำหน่ายซึ่งบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศ สังคม วัฒนธรรม และ ความเป็นอยู่มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน เป็นการฉายภาพวิถีชีวิตของคนในตลาด มีความผูกพันสัมพันธ์กัน แบบร่วมมือกัน เอื้ออาทรต่อกัน เต็มเปี่ยมด้วยความมีชีวิตชีวา ระหว่างคน ผ่านความคิด ความเชื่อ ความเกี่ยวพันกับตลาด ในตลาดนอกจากมีกิจกรรมเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนสินค้าแล้วยังมีอย่างอื่นที่แฝงอยู่ โดยเฉพาะการสื่อสารในตลาดชาติพันธุ์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นคำถามสำคัญ ที่ต้องสืบค้นต่อไป

ภาพที่ 3 ตลาดชาติพันธุ์ในจังหวัดสุรินทร์ แม่ค้าวางขายสินค้าแบบง่ายๆ บนกระดาษหนังสือพิมพ์
ที่มา : (อัครชัย มาลีหวล.2555 :ธันวาคม 11)

จากภาพที่ 3 แม่ค้าบางคนมีสินค้าเพียงอย่างเดียวก็สามารถมาวางจำหน่ายได้ สินค้าที่วางจำหน่ายบางประเภทเก็บมาเอง เช่น ตะไคร้ ผักชีหอม (ผักขวยง) ผักสะเดา ถั่วพู ดอกกะเจียว ส่วนมากจะปลูกที่บ้าน หรือเก็บจากท้องถิ่น

ภาพที่ 4 ตลาดชาติพันธุ์รัฐนาคาแลนด์ ประเทศอินเดีย
ที่มา : (อิทธิวัตร ศรีสมบัติ.2555 :ธันวาคม 11)

การที่ได้ว่าเจอผู้คนในตลาดทำให้เพลิดเพลิน ได้เห็นผู้คนมากมาย แลกหน้า แลกตา ถามแม่ค้าบางคนกล่าวว่า “มีความสุขมากที่ได้มาขายของในตลาด ขายมาตั้งแต่สาว ๆ อายุประมาณ 18-19 ตอนนี้อายุ 56 ปี มาตลาดแล้วไม่เครียด คุยกับเพื่อนๆ แม่ค้าได้เกือบทุกอย่าง เช่น เรื่องส่วนตัว

การเมือง การนิเทศ ทำให้ไม่เครียด การได้พบปะผู้คนมากหน้าหลายตา บางคนกลายเป็นคนคุ้นเคย และสนิทไปในที่สุด”(จำเนียร, สัมภาษณ์ 2557 : 12 มกราคม)

สรุปได้ว่าตลาดชาติพันธุ์ นั้นมีความหมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่ 2 กลุ่มชาติพันธุ์ขึ้นไป ควรใช้ศัพท์ ภาษาพูดต่างๆ ว่า ตลาดชาติพันธุ์ ตลาดแบกกับดิน ตลาดชาวบ้านนั้นมักจะอยู่รอบนอกของเมือง ตลาดชานเมืองใหญ่เกือบทุกที่ เช่น ตลาดหอนาฬิกาจังหวัดสุรินทร์ มักจะมีกลุ่มเขมร ลาว และกวย มาตั้งขาย การขายเป็นแบบชั่วคราว เมฆไม่ได้ฟิก (Fix) หมายความว่า วันนี้ได้ปุมา มะพร้าว ไข่ต้มแดง ผักหวาน สายบัว เห็ด หน่อไม้ หอย กุ้งฝอย ปลา ก็จะนำมาขาย ไม่เหมือนกับตลาดที่อยู่ด้านใน ที่ต้องจ่ายค่าแผงค่าเช่าที่ค่อนข้างแพง และในควมมีคุณค่าไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคน หรือสินค้า จะเป็นความ ยั่งยืน ที่เป็ความมหัศจรรย์ อยู่ควบคู่กับคนตลอดไปตราบนานเท่านาน

สิ่งที่พบในตลาดชาติพันธุ์ แบบ (แบกกับดิน) มีดังนี้

1. การสื่อสารการสื่อสารเป็นภาษาเขมร ลาว กวย และภาษาไทยใช้เป็นภาษากลาง
2. การแต่งกาย
3. การต่อรองสินค้า
4. สินค้าที่ขายไม่ได้ตายตัว ว่าขายอะไร
5. การจูงใจ และโน้มน้าวให้ซื้อสินค้า
6. การเชิญชวนซื้อสินค้า

บรรณานุกรม

จักรพงษ์ เจือจันทร์. (2555). ตลาดชาวบ้านในราชอาณาจักรไทย ราชอาณาจักรกัมพูชา และ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

ฉลาดชาย รมิตานนท์.(2536). ความหลากหลายทางชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนา.

กรุงเทพฯ:สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์. (2549). ตลาดในชีวิต ชีวิตในตลาด.กรุงเทพมหานคร:

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

สมพงษ์ ธงไชย. (2554, กันยายน 8). สัมภาษณ์.

ยศ สันตสมบัติ.(2542). ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาอย่าง ยั่งยืน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกวิทย์ ณ ถลาง.(2544). ภาพรวมภูมิปัญญาไทย.กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

อัฉรวา ภาณุรัตน์ (2556. มกราคม 13). สัมภาษณ์.